

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พุทธศักราช 2528 มาตรา 4 กำหนดความหมายของ "การพยาบาล" ไว้ชัดเจนว่า

"การพยาบาล" หมายความว่า การกระทำในการช่วยเหลือดูแลผู้ป่วยเพื่อ บรรเทาอาการของโรค และการลุกลามของโรค การประเมินภาวะสุขภาพ การ ส่งเสริมและฟื้นฟูสุขภาพอนามัย และการป้องกันโรค รวมทั้งการช่วยเหลือแพทย์ และการกระทำตามคำสั่งในการรักษาโรคของแพทย์ ทั้งนี้ โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ และศิลปะการพยาบาล

จากความหมายนี้เมื่อพิจารณาย่อมเห็นเด่นชัดถึงบทบาทหน้าที่และแนวทางการ รับผิดชอบของพยาบาลต่อการปฏิบัติกรพยาบาล ว่าประกอบด้วยส่วนของการปฏิบัติที่เป็น อิสระ (Autonomy or Independence) และส่วนของการปฏิบัติที่ไม่อิสระ (Dependence) เพื่อร่วมมือในการรักษา โดยจำเป็นต้องมีศาสตร์และศิลปะในการให้ บริการ จึงจะบรรลุเป้าหมายของการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นการรักษา คุณภาพของงานบริการพยาบาลให้คงอยู่ในระดับสูงด้วยการให้บริการอย่างมีความรู้ อันมี พื้นฐานมาจากวิทยาศาสตร์และศิลปะที่เลือกสรรเพื่อคุณค่าของบริการโดยเฉพาะ จึงเป็น ภารกิจหลักและความรับผิดชอบต่อผู้เป็นพยาบาลวิชาชีพ

เมื่อกล่าวถึงคุณภาพและการกำหนดคุณภาพของการพยาบาล มีผู้ให้ทัศนะไว้อย่าง ต่างกันหลายลักษณะสรุปประเด็นสำคัญได้ว่า การพยาบาลจะมีคุณภาพนั้นควรครอบคลุมใน 3 ระดับ คือ

ระดับชาติ มีพระราชบัญญัติบังคับเป็นกฎหมาย ให้มีองค์กรหรือสถาบันของวิชาชีพ รับผิดชอบต่อควบคุมคุณภาพในทุก ๆ ด้าน

ระดับหน่วยงาน มีการพัฒนาแนวนโยบายการบริหารงานพยาบาลของหน่วยงาน ทุกระดับอย่างสอดคล้องกันต่อนโยบายและความต้องการด้านสุขภาพอนามัยของประเทศ มี

การกำหนดรูปแบบการควบคุมประเมินผลชัดเจน

ระดับวิชาชีพ บุคลากรที่เป็นสมาชิกของวิชาชีพ ตระหนักถึงความรับผิดชอบของตนต่อวิชาชีพ แสดงคุณลักษณะของความเป็นวิชาชีพให้ปรากฏในการปฏิบัติการพยาบาล

ขณะนี้ประเทศไทยมีพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์บังคับใช้เป็นกฎหมาย มีสภาการพยาบาลเป็นนิติบุคคล มีวัตถุประสงค์และอำนาจหน้าที่ในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพ ตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ นอกจากนี้สถาบันการศึกษา องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ ทางการพยาบาล มีการเคลื่อนไหว ปรับปรุง พัฒนาการบริหาร การบริการ และการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายเกี่ยวกับการสาธารณสุขมูลฐานเพื่อบรรลุ "การมีสุขภาพดีถ้วนหน้าในปี 2543" ซึ่งรัฐบาลรับนโยบายจากองค์การอนามัยโลกมาดำเนินการ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสาธารณสุขของชาติ คุณภาพการพยาบาลในสองระดับแรกจึงมองเห็นได้ ส่วนในระดับวิชาชีพนั้นแม้ว่าการบริการพยาบาลได้เป็นที่ยอมรับอยู่เสมอว่าเป็นบริการที่มีคุณค่าต่อผู้รับบริการ แต่คงจะไม่มีผู้ปฏิเสธ ถ้าจะกล่าวว่าพยาบาลของเราส่วนใหญ่ยังมีข้อบกพร่อง ยังไม่รู้จักบทบาทของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทอิสระที่จะทำให้การปฏิบัติการพยาบาลเป็นวิชาชีพได้เพิ่มขึ้น (วิเชียร ทวีลาภ 2521 : 498) ผู้เป็นพยาบาลวิชาชีพจึงสมควรจะต้องตระหนักถึงบทบาทความรับผิดชอบต่อตนเอง โดยถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข มุ่งปฏิบัติการพยาบาลในส่วนที่เป็นอิสระให้มากขึ้น เพื่อแสดงคุณลักษณะเฉพาะของวิชาชีพ โดยการพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและนำความรู้ขึ้นมาปรับปรุงคุณภาพการบริการพยาบาลให้มีมาตรฐานเป็นที่ประจักษ์แก่ผู้รับบริการ และผู้ร่วมทีมสุขภาพ การรับผิดชอบต่อตนเองให้ดีที่สุดจะเป็นพื้นฐานให้เกิดความสมบูรณ์ในความรับผิดชอบต่อผู้ป่วย ต่อหน่วยงาน ต่อวิชาชีพ และต่อประเทศชาติ ถือเป็นจรรยาของพยาบาล (ลออ หุตางกูร 2525 : 80-81)

ความเป็น "วิชาชีพ" นั้นปัจจัยสำคัญข้อหนึ่งคือต้องมีการทำ "วิจัย" เพื่อค้นหา ทฤษฎี หรือเนื้อหาวิชาการเป็นของตนเอง เป็นการสร้างองค์แห่งความรู้ (Body of knowledge) สำหรับเป็นพื้นฐานให้ผู้ประกอบวิชาชีพนั้น ๆ ปฏิบัติเพื่อให้บริการอย่างเหมาะสม การพยาบาลเป็นวิชาชีพหนึ่งจึงควรจะต้องแสดงให้เห็นปรากฏร่วมกับกิจกรรมอื่น เพื่อแสดงบทบาทอิสระของวิชาชีพ (Professional Autonomy) นอกจากนี้การพยาบาลเป็นงานที่มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) คือมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและศาสตร์ต่าง ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของนโยบาย

และรูปแบบการบริหารงานของประเทศ จึงควรต้องมีการค้นคว้าเพื่อพัฒนาความรู้และวิชาการอยู่เสมอ เพื่อเป้าหมายสำคัญคือพัฒนาการให้บริการพยาบาลและแก้ปัญหาทางการพยาบาลให้ก้าวหน้ามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และขณะนี้การดำเนินงานทางด้านสาธารณสุขปัจจุบันได้มุ่งเน้นเพื่อบรรลุการมีสุขภาพดีถ้วนหน้าซึ่งจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลในการดำเนินงานต่าง ๆ จากการทำวิจัยทั้งสิ้น ดังนั้นนอกจากการปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถเพื่อประสิทธิภาพของงานแล้ว การพัฒนาตนเองด้วยการทำงานวิจัยทางการพยาบาล จึงเป็นสิ่งสำคัญที่บุคลากรในวิชาชีพควรเริ่มต้นแสดงให้เห็นปรากฏ เป็นเหตุผลสำคัญของการศึกษาค้นหาแนวทางปฏิบัติเพื่อแสดงฝีมือสระหรือเอกลักษณ์ทางการพยาบาล และนำความรู้นั้นไปใช้ปฏิบัติงานอย่างมีหลักการบนพื้นฐานของข้อมูลที่เชื่อถือได้หลักกันในวิชาชีพพยาบาลมีคุณค่า

ด้วยเหตุที่กระทรวงสาธารณสุขเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในเรื่องสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง มีการบริหารงานโดยการแบ่งระดับความรับผิดชอบเป็นหลายระดับ แต่ละระดับให้การสนับสนุนหน่วยงานระดับรอง เป็นขั้นตอนลดหลั่นกันไป โดยมีโรงพยาบาลศูนย์หรือโรงพยาบาลมหาวิทยาลัย เป็นโรงพยาบาลในระดับศูนย์และส่วนกลางซึ่งมีขีดความสามารถอยู่ในขั้นสูง ให้บริการได้ครบถ้วนทุกสาขา ดำเนินงานทางด้านการศึกษาและฝึกอบรมแก่แพทย์พยาบาล และเจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกระดับ ตลอดจนทำหน้าที่คอยสนับสนุนและนิเทศงานโรงพยาบาลในระดับรองลงไปดังกล่าว บุคลากรสาธารณสุขในหน่วยงานระดับนี้จึงควรต้องมีความรู้ความสามารถอยู่ในระดับสูงตามหน้าที่ความรับผิดชอบด้วย เพื่อปฏิบัติงานให้ได้ครอบคลุมบรรลุตามเป้าหมาย การพัฒนาคุณภาพของบริการและคุณภาพของบุคลากรในหน่วยงานระดับนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรคำนึงถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรพยาบาลซึ่งเป็นกลุ่มบุคลากรที่มีจำนวนมากและมีความสำคัญยิ่งต่องานบริการสาธารณสุขปัจจุบันนี้

การทำการศึกษาวิจัยทางการพยาบาลนั้นคงได้กล่าวแล้วว่าถือเป็นเรื่องสำคัญ บุคลากรพยาบาลเองส่วนใหญ่เข้าใจถึงความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย แต่ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ รวมทั้งความรู้พื้นฐานของการวิจัยของแต่ละคน กระทรวงสาธารณสุขได้เริ่มมีการบรรจุวิชาวิจัยทางการพยาบาลไว้ในหลักสูตรการศึกษาพยาบาลอย่างจริงจัง เมื่อประมาณ 10 กว่าปีมานี้ (ประวัตินิติวิทยาลัยพยาบาลกรุงเทพ กระทรวงสาธารณสุข ม.ป.ท., ม.ป.ป.) บุคลากรพยาบาลของกระทรวงสาธารณสุขขณะนี้ จึงมีทั้งผู้ที่เคย และไม่เคยรับความรู้วิจัยโดยตรงมาก่อน แต่ด้วยเหตุที่วิชาวิจัยทางการพยาบาล เป็นการศึกษาเบื้องต้นเพียง 2 หน่วยกิตและเท่าที่ผ่านมามีการทำให้วิจัยในหน่วยงานยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติเพื่อการ

ศึกษาคือวิทยานิพนธ์ หรือเป็นเพียงผู้ร่วมวิจัยเท่านั้น

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยซึ่งเป็นบุคลากรพยาบาลในสังกัด กระทรวงสาธารณสุข สนใจ และต้องการศึกษาว่าในขณะที่การทำวิจัยทางการพยาบาลถือเป็นสิ่งสำคัญที่ควรเร่งร่วมมือกันปฏิบัติ หน่วยโรงพยาบาลต่าง ๆ ก็สนับสนุนให้มีการทำวิจัยในวงการพยาบาลให้มากขึ้น บุคลากรพยาบาลเองมีความพร้อมมากน้อยเพียงไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่มีขีดความรับผิดชอบกว้างขวาง ความพร้อมขั้นต้นคือการมีความรู้พื้นฐานตามกระบวนการวิจัย ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญให้ปฏิบัติการทำวิจัยได้สำเร็จ นอกเหนือจากความพร้อมด้านปัจจัยสนับสนุนอื่น ๆ เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับหน่วยงานและวิชาชีพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้เรื่องการวิจัยของพยาบาลประจำการและของอาจารย์พยาบาลในโรงพยาบาลและวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข
2. เปรียบเทียบความรู้เรื่องการวิจัยระหว่างพยาบาลประจำการและอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข
3. เปรียบเทียบความรู้เรื่องการวิจัยของพยาบาลประจำการ และของอาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน
4. ศึกษาความต้องการปัจจัยที่เอื้อต่อการทำวิจัยของพยาบาลประจำการ และอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

สมมติฐานของการวิจัย

ด้วยเหตุผลที่ว่ากระบวนการของการปฏิบัติงานชั้นวิชาชีพที่พยาบาลทุกคนควรยึดถือปฏิบัติ คือการศึกษาไม่ได้สิ้นสุดลงในวันจบหลักสูตร แต่ถือว่าการปฏิบัติการประจำวันคือกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ แก่วิชาชีพ เกิดความคิดและวิธีปรับปรุงงานที่ปฏิบัติให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น โดยวิธีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้ยังกล่าวว่าพยาบาลไม่ว่าจะปฏิบัติงานในสถานที่ใด หน่วยงานใด อาจมีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไปบ้าง แต่วัตถุประสงค์หลักของพยาบาลย่อมไม่แตกต่างกัน การบริการพยาบาลที่ดีต้องการคนดี คนเก่งทางด้านวิชาการไม่น้อยกว่าคนที่อยู่ฝ่ายการศึกษา (วิเชียร ทวีลาภ 2527 : 11, วิเชียร ทวีลาภ และคณะ 2523 : 194) การบริการพยาบาลจะมีประสิทธิภาพสูงสุด

และมีเกณฑ์มาตรฐานนั้นไม่สามารถแยกจากกันไต่ระหว่างพยาบาลฝ่ายการศึกษาและฝ่ายบริการพยาบาลทั้งสองจะต้องร่วมมือร่วมแรงประสานงานกันในทุกๆ ด้าน สร้างสรรค์ผลงานเพื่อความก้าวหน้าของผลผลิตทางการศึกษา ตลอดจนสร้างความแข็งแกร่งของวิชาชีพ (Werner 1980 : 553, Vieth and Barloon 1972 : 2178-2179) พยาบาลทั้ง 2 ฝ่าย จึงควรกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีความรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ อยู่เสมอ แต่ความรู้ทางการวิจัยเป็นความรู้ที่เฉพาะ และการทำวิจัยในประเทศไทยเริ่มปฏิบัติกันอย่างจริงจังมาได้ไม่นาน ผลงานวิจัยทางด้านการพยาบาลที่ทำโดยพยาบาลในประเทศไทย ปีหนึ่ง ๆ มีเผยแพร่ไม่ถึง 10 เล่ม (ยุวดี ภาษา 2527 : 445) ย่อมแสดงว่าการฝึกฝนการปฏิบัติทำวิจัยโดยทั่ว ๆ ไปยังอยู่ในระดับต่ำ ผู้วิจัยจึงมีความเชื่อและตั้งสมมติฐานของการวิจัยข้อแรก ดังนี้

สมมติฐาน 1 ความรู้เรื่องการวิจัยของพยาบาลประจำการ และอาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงาน ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขไม่แตกต่างกัน

ส่วนในด้านประสบการณ์นั้น บริม (Brim 1966 : 28-30 quoted in Gaff 1975 : 21) กล่าวว่าบุคคลในวัยผู้ใหญ่จะนำประสบการณ์ใหม่มาสังเคราะห์เข้ากับประสบการณ์เดิมของตนเพื่อปรับให้เข้ากับความต้องการ และความคาดหวังของสังคม ผู้ใหญ่จะมีพัฒนาการทางสังคมเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมภายนอกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับบทบาทความรับผิดชอบเฉพาะและจะมีความพร้อมในการเรียนรู้ซึ่งเกิดจากวุฒิภาวะและความต้องการตามบทบาทหรือภาระกิจเชิงพัฒนาการ (Developmental tasks) ที่เปลี่ยนไปตามช่วงชีวิตแต่ละคน ลิวสัน (Levison 1974 quoted in Gaff 1975 : 22-24) ให้ความเห็นว่าบุคคลที่อายุตั้งแต่ 30 ปีเศษเป็นต้นไป จะตัดสินใจแน่วแน่ที่จะเลือกวิถีการดำเนินชีวิตในทิศทางที่ได้พิจารณาถ่องแท้แล้ว และจากอายุ 39 ปีเป็นต้นไปจะแสวงหาโอกาสความก้าวหน้าในชีวิตการทำงาน ผูกพัน ยึดเหนี่ยวกับการเลื่อนตำแหน่ง ฐานะทาง การงาน ต้องการยอมรับ ซึ่งล้วนเป็นแรงกระตุ้นให้มีการชวนชวนพัฒนาตนเองค่อนข้างสูง บุคคลซึ่งอยู่ในวัยนี้เป็นส่วนใหญ่จบการศึกษาทางการพยาบาลในหลักสูตรเก่า ซึ่งไม่มีวิชาวิจัยทางการพยาบาลกำหนดในหลักสูตร แต่เป็นผู้มีประสบการณ์การทำงานมากกว่า พบปัญหาต้องแก้ปัญหาและต้องศึกษาค้นคว้า ทั้งโดยส่วนตัวและการอบรมเพิ่มเติมจากหน่วยงานเพื่อพัฒนาตนเอง การค้นคว้าด้านหนึ่งก็โดยการอ่านวารสาร บทความวิชาการ เอกสารงานวิจัย

ต่าง ๆ การอ่านวารสารงานวิจัยบ่อย ๆ จะเป็นพื้นฐานให้มีความรู้ความเข้าใจขั้นตอนและกระบวนการวิจัยได้ (วิจิตร ศรีสุพรรณ 2523 : 2) ส่วนในกลุ่มผู้มีอายุจาก 30 ปีเศษลงไป จบการศึกษาทางการแพทย์ในหลักสูตรใหม่ (จบการศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา) มีวิชาวิจัยทางการแพทย์บรรจบในหลักสูตร มีความรู้พื้นฐานทางทฤษฎีและกระบวนการวิจัย แต่ไม่ได้ฝึกฝนการทำวิจัยและประสบการณ์การเพิ่มพูนความรู้ยังอยู่ในระดับต่ำ ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัยข้อ 2 และ 3 ดังนี้

สมมติฐาน 2 พยาบาลประจำการที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความรู้เรื่องการวิจัยไม่แตกต่างกัน

สมมติฐาน 3 อาจารย์พยาบาลที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีความรู้เรื่องการวิจัยไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่อยู่ในขอบเขตของการวิจัยคืออาจารย์พยาบาลที่ปฏิบัติงานในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข ที่ทำการสอนในวิทยาลัยพยาบาลหลักสูตรพยาบาลวิชาชีพ 4 ปีเท่านั้น ส่วนพยาบาลประจำการคือพยาบาลวิชาชีพเฉพาะที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลที่ถือเป็นโรงพยาบาลขนาดใหญ่ที่อยู่ในจังหวัดเดียวกันกับวิทยาลัยพยาบาลที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ศึกษาตัวแปรเพียงด้านเดียวคือประสบการณ์การทำงานมิได้พิจารณาตัวแปรอื่นที่อาจมีผลต่อความรู้เรื่องการวิจัย อาทิ ความต้องการทำงานวิจัย หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบ

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิจัย

สภาพการณ์ในการตอบแบบสอบถาม อยู่ในบรรยากาศที่เกื้อกูลต่อการตอบแบบสอบถาม โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้ควบคุมตอบข้อสงสัย ถือได้ว่าอยู่ในสภาพการณ์เดียวกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อให้บุคลากรในวิชาชีพพยาบาล ตื่นตัวและให้ความสนใจเกี่ยวกับการทำวิจัยมากขึ้น

2. เป็นข้อมูลให้กับผู้บริการทั้งฝ่ายการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาล สำหรับวางแผนเพื่อพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานทันตการวิจัย

3. อาจเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารทั้งฝ่ายการพยาบาลและฝ่ายการศึกษาพยาบาล จัดปัจจัยที่เอื้อต่อการทำวิจัยในโรงพยาบาล และในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวง สาธารณสุข เพื่อเพิ่มบรรยากาศที่ช่วยสนับสนุนให้มีการทำวิจัยในหน่วยงาน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ความรู้เรื่องการวิจัย หมายถึง ความรู้ในเรื่องกระบวนการวิจัยซึ่งครอบคลุม เนื้อหาใน 7 เรื่อง คือ การกำหนดปัญหาในการวิจัย การศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การตั้งสมมติฐาน ระเบียบวิธีในการวิจัย การดำเนินการวิจัย การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล การเขียนรายงานและเผยแพร่ผลงานวิจัย

ปัจจัยที่เอื้อต่อการทำวิจัย หมายถึง ปัจจัยที่เป็นความต้องการของพยาบาล ประจำการ และของอาจารย์พยาบาล ในการที่จะช่วยส่งเสริมให้มีบรรยากาศและความคล่องตัวขึ้นในการทำวิจัย

พยาบาลประจำการ หมายถึง พยาบาลวิชาชีพที่สำเร็จการศึกษาพยาบาลพื้นฐาน มีใบประกอบโรคศิลปะสาขานurses ปฏิบัติงานอยู่ในโรงพยาบาลขณะนั้น

อาจารย์พยาบาล หมายถึง พยาบาลวิชาชีพฝ่ายการศึกษา ทำหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

ประสบการณ์การทำงาน หมายถึง จำนวนปีรวมทั้งหมดนับตั้งแต่ปีแรกที่จบการศึกษาเป็นต้นมา ที่พยาบาลประจำการและอาจารย์พยาบาลปฏิบัติงาน โดยไม่คำนึงถึงการโอนย้ายสถานที่ทำงาน และการเปลี่ยนหน้าที่การปฏิบัติงาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย